WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 6 września 2011 r. *

W sprawie C-108/10

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na mocy art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunale di Venezia (Włochy) postanowieniem z dnia 4 stycznia 2010 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 26 lutego 2010 r., w postępowaniu

Ivana Scattolon

przeciwko

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.C. Bonichot, J.J. Kasel i D. Šváby, prezesi izb, G. Arestis, A. Borg Barthet, M. Ilešič (sprawozdawca), C. Toader i M. Safjan, sędziowie,

* Język postępowania: włoski.

rzecznik generalny: Y. Bot,
sekretarz: A. Impellizzeri, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 1 lutego 2011 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu I. Scattolon przez N. Zampieri, A. Campesan oraz V. De Michele, avvocati,

— w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez L. D'Ascię, avvocato dello Stato,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez C. Cattabrigę oraz J. Enegrena, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 5 kwietnia 2011 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 77/187/EWG z dnia 14 lutego 1977 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ochrony praw pracowniczych w przypadku

przejęcia przedsiębiorstw, zakładów lub części zakładów (Dz.U. L 61, s. 26), dyrektywy Rady 2001/23/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ochrony praw pracowniczych w przypadku przejęcia przedsiębiorstw, zakładów lub części przedsiębiorstw lub zakładów (Dz.U. L 82, s. 16), a także ogólnych zasad prawa.

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy I. Scattolon a Ministero dell'Istruzione, dell'Università i della Ricerca (ministerstwem edukacji, szkolnictwa wyższego i badań naukowych, zwanym dalej „Ministero") w przedmiocie odmowy uznania stażu pracy I. Scattolon uzyskanego u jej pierwotnego pracodawcy – gminy Scorzè w ramach przejęcia stosunku pracy z I. Scattolon przez Ministero.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Artykuł 1 ust. 1 dyrektywy 77/187 w pierwotnym jej brzmieniu stanowił:

„Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do przejęcia przedsiębiorstw, zakładów lub części zakładów przez inne przedsiębiorstwo w wyniku umownego przeniesienia własności lub łączenia" [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej dyrektywy poniżej].

4 W rozumieniu art. 2 rzeczonej dyrektywy „zbywający" oznacza każdą osobę fizyczną lub prawną, która z powodu przejęcia, w rozumieniu art. 1 ust. 1 tej dyrektywy, przestaje być pracodawcą, a „przejmujący" oznacza każdą osobę fizyczną lub prawną, która z powodu takiego przejęcia staje się pracodawcą.

5 Artykuł 3 ust. 1 i 2 dyrektywy 77/187 stanowił:

„1. Prawa i obowiązki zbywającego wynikające z umowy o pracę lub stosunku pracy istniejącego w momencie przejęcia, w rozumieniu art. 1 ust. 1, przechodzą w wyniku tego przejęcia na przejmującego.

[…]

2. Z chwilą dokonania przejęcia, w rozumieniu art. 1 ust. 1, przejmujący w dalszym ciągu przestrzega warunków pracy uzgodnionych w układach zbiorowych, w takim samym zakresie, w jakim wiązały zbywającego, do momentu rozwiązania lub wygaśnięcia układów zbiorowych lub do czasu wejścia w życie lub zastosowania innych układów zbiorowych.

Państwa członkowskie mogą ograniczyć okres przestrzegania uzgodnionych warunków pracy, z zastrzeżeniem, że nie będzie on trwał krócej niż jeden rok".

6 Zgodnie z art. 4 dyrektywy 77/187:

„1. Przejęcie przedsiębiorstwa, zakładu lub części zakładu nie stanowi samo w sobie podstawy do zwolnienia, czy to przez zbywającego, czy przejmującego. Postanowienie

to nie stoi na przeszkodzie zwolnieniom z powodów ekonomicznych, technicznych lub organizacyjnych, powodujących zmiany w stanie zatrudnienia.

[…]

2. Jeżeli umowa o pracę lub stosunek pracy ulegają rozwiązaniu, ponieważ przejęcie w rozumieniu art. 1 ust. 1 pociąga za sobą poważne zmiany warunków pracy na niekorzyść pracownika, pracodawcę uważa się za odpowiedzialnego za rozwiązanie umowy o pracę lub stosunku pracy".

7 W następstwie wejścia w życie dyrektywy Rady 98/50/WE z dnia 29 czerwca 1998 r. zmieniającej dyrektywę 77/187 (Dz.U. L 201, s. 88) i której termin transpozycji wyznaczony państwom członkowskim upływał w dniu 17 lipca 2001 r., art. 1 ust. 1 dyrektywy 77/187 otrzymał następujące brzmienie:

„a) Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do każdego przypadku przejęcia przedsiębiorstwa, zakładu lub części przedsiębiorstwa, zakładu, przez innego pracodawcę w wyniku prawnego przeniesienia własności lub łączenia.

b) Z zastrzeżeniem lit. a) i dalszych przepisów niniejszego artykułu przejęcie w rozumieniu niniejszej dyrektywy następuje wtedy, kiedy przejmowana jest jednostka gospodarcza, która zachowuje swoją tożsamość, oznaczającą zorganizowane połączenie zasobów, którego celem jest prowadzenie działalności gospodarczej, bez względu na to, czy jest to działalność podstawowa, czy pomocnicza.

c) Niniejszą dyrektywę stosuje się do przedsiębiorstw prywatnych i publicznych, prowadzących działalność gospodarczą, bez względu na to, czy działają dla osiągnięcia zysku czy nie. Reorganizacja administracyjna organów administracji publicznej lub przeniesienie funkcji administracyjnych między organami administracji publicznej nie stanowi przejęcia w rozumieniu niniejszej dyrektywy".

8 Dyrektywa 77/187, w brzmieniu zmienionym dyrektywą 98/50, ze względu na potrzebę ujednolicenia została uchylona dyrektywą 2001/23.

9 Treść art. 1 ust. 1 dyrektywy 2001/23 odpowiada treści art. 1 ust. 1 dyrektywy 77/187 w brzmieniu nadanym dyrektywą 98/50. Definicje pojęć „zbywający" i „przejmujący" zawarte w dyrektywie 2001/23 są zasadniczo tożsame z definicjami zawartymi w art. 2 dyrektywy 77/187.

10 Co się tyczy art. 3 dyrektywy 2001/23, jego ust. 1 i 3 odpowiadają zasadniczo ust. 1 i 2 art. 3 dyrektywy 77/187. Artykuł 4 dyrektywy 2001/23 odpowiada z kolei art. 4 dyrektywy 77/187.

Uregulowania krajowe

Artykuł 2112 włoskiego kodeksu cywilnego

11 We Włoszech wykonanie dyrektywy Rady 77/187, a następnie dyrektywy 2001/23 zostało zapewnione w szczególności na mocy art. 2112 włoskiego kodeksu cywilnego, który stanowi: „[w] przypadku przejęcia przedsiębiorstwa przejmujący staje się z mocy prawa stroną w dotychczasowych stosunkach pracy, a pracownicy zachowują wszelkie prawa z niego wynikające […]. Przejmujący stosuje […] układy zbiorowe […] obowiązujące w chwili przejęcia do dnia ich wygaśnięcia, chyba że zostały one zastąpione innymi układami zbiorowymi, które mają zastosowanie do przedsiębiorstwa przejmującego".

Artykuł 8 ustawy nr 124/99 i dekrety ministra wprowadzające ten przepis w życie

12 Do 1999 r. we włoskich szkołach publicznych świadczenie usług pomocniczych takich jak w szczególności sprzątanie i konserwacja pomieszczeń, a także pomoc administracyjna było zapewniane po części przez państwowy personel administracyjny, techniczny i pomocniczy, a po części przez jednostki samorządu terytorialnego, takie jak gminy. Jednostki samorządu terytorialnego zapewniały wykonanie tych zadań za pośrednictwem własnego personelu administracyjnego, technicznego i pomocniczego (zwanego dalej „personelem pomocniczym jednostek samorządu terytorialnego") lub poprzez zawieranie umów z przedsiębiorstwami prywatnymi.

13 Personel pomocniczy jednostek samorządu terytorialnego był wynagradzany zgodnie z postanowieniami Contratto Collitivo Nazionale di Lavoro – Regioni Autonomie Locali (krajowego układu zbiorowego pracowników władz regionalnych i autonomii terytorialnych, zwanego dalej „układem zbiorowym pracowników jednostek samorządu terytorialnego"). Natomiast państwowy personel pomocniczy zatrudniany w szkołach publicznych był wynagradzany zgodnie z postanowieniami Contratto Collitivo Nazionale di Lavoro della Scuola (krajowego układu zbiorowego pracowników szkolnictwa, zwanego dalej „układem zbiorowym pracowników szkolnictwa").

14 Legge n. 124, disposizioni urgenti in materia di personale scolastico (ustawa nr 124 wprowadzająca przepisy nadzwyczajne dotyczące pracowników szkolnictwa) z dnia 3 maja 1999 r. (GURI nr 107 z dnia 10 maja 1999 r., s. 4, zwana dalej „ustawą nr 124/99") przewidywała z dniem 1 stycznia 2000 r. włączenie personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego zatrudnionego w państwowego szkołach publicznych w szeregi państwowego personelu pomocniczego.

15 W związku z tym art. 8 ust. 1 i 2 ustawy nr 124/99 stanowi:

„1. Członkowie personelu pomocniczego publicznych zakładów kształcenia i szkół publicznych […] są pracownikami państwowymi. Przepisy stanowiące o ich podległości służbowej wobec gmin i prowincji zostają uchylone.

2. Członkowie personelu, o których mowa w ust. 1, zatrudnieni przez jednostki samorządu terytorialnego, świadczący pracę na rzecz publicznych zakładów kształcenia w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, zostają włączeni w szeregi państwowego personelu pomocniczego i zaszeregowani w ramach kategorii funkcyjnych i odpowiednich profili zawodowych zgodnie z wykonywanymi funkcjami. Członkowie personelu, których kategoria funkcyjna i profil nie znajdują odpowiednika w ramach kadr państwowego personelu pomocniczego, mogą w terminie trzech miesięcy od wejścia w życie niniejszej ustawy wnieść o utrzymanie stosunku pracy z pierwotnym pracodawcą – jednostką samorządu terytorialnego. Dla celów prawnych i ekonomicznych uznaje się staż pracy uzyskany przez członków tego personelu w jednostkach samorządu terytorialnego – ich pierwotnego pracodawcy, jak również prawo do utrzymania miejsca pracy, początkowo, w przypadku dostępności stanowiska".

16 W celu wykonania ustawy nr 124/99 przyjęty został decreto, trasferimento del personale ATA dagli enti locali allo Stato, ai sensi dell'art. 8 della legge 3 maggio 1999, n. 124 (dekret ministra dotyczący przejęcia przez państwo personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego, w rozumieniu art. 8 ustawy nr 124/99 z dnia 3 maja 1999 r.) z dnia 23 lipca 1999 r. (GURI nr 16 z dnia 21 stycznia 2000 r., s. 28, zwany dalej „dekretem ministra z dnia 23 lipca 1999 r."). Artykuł 3 tego dekretu stanowi:

„[…]

[Minister edukacji narodowej] […] z myślą o ujednoliceniu systemów wynagrodzenia pracowników, których dotyczy niniejszy przepis z pracownikami szkolnictwa, dekretem określi kryteria ich włączenia [do sektora szkolnictwa], odnoszące się do wynagrodzenia, dodatkowych elementów wynagrodzenia oraz uznania dla celów prawnych i ekonomicznych, jak również wpływu na zarządzanie systemem zabezpieczeń społecznych – stażu pracy w jednostkach samorządu terytorialnego, po zawarciu układu zbiorowego będącego przedmiotem negocjacji […] pomiędzy [Agenzia per la rappresentanza negoziale delle pubbliche amministrazioni (agencją przedstawicielstwa

administracji publicznej), zwaną dalej »ARAN«] oraz organizacjami związkowymi […]".

17 Artykuł 9 dekretu ministra z dnia 23 lipca 1999 r. przewiduje:

„Z dniem 24 maja 1999 r. skarb państwa staje się następcą prawnym jednostek samorządu terytorialnego w odniesieniu do zawartych i ewentualnie przedłużonych przez nie umów w zakresie zapewnienia funkcji pomocniczych w szkołach publicznych, zamiast zatrudnienia pracowników etatowych […]. Bez uszczerbku dla działalności osób trzecich zobowiązanych […] na mocy obowiązujących przepisów prawa, skarb państwa jest następcą prawnym jednostek samorządu terytorialnego co do umów zawartych przez nie z przedsiębiorstwami […] w zakresie funkcji pomocniczych, których wykonywanie w imieniu państwa nakłada na jednostki samorządu terytorialnego ustawa […]".

18 Porozumienie pomiędzy ARAN a organizacjami związkowymi przewidziane w art. 3 dekretu ministra z dnia 23 lipca 1999 r. zostało podpisane w dniu 20 lipca 2000 r. i zatwierdzone decreto interministeriale, recepimento dell'accordo ARAN – Rappresentanti delle organizzazioni e confederazioni sindacali in data 20 luglio 2000, sui criteri di inquadramento del personale già dipendente degli enti locali e transitato nel comparto scuola (dekretem ministra w sprawie zatwierdzenia porozumienia z dnia 20 lipca 2000 r. zawartego pomiędzy ARAN a przedstawicielami organizacji i konfederacji związków zawodowych w sprawie kryteriów włączenia dawnych pracowników jednostek samorządu terytorialnego do systemu szkolnictwa) z dnia 5 kwietnia 2001 r. (GURI nr 162 z dnia 14 lipca 2001 r., s. 27, zwanym dalej „dekretem ministra z dnia 5 kwietnia 2001 r.").

19 Porozumienie to stanowi:

„Artykuł 1

Zakres stosowania

Niniejsze porozumienie stosuje się od dnia 1 stycznia 2000 r. w stosunku do pracowników jednostek samorządu terytorialnego przejętych na mocy art. 8 [ustawy nr 124/99] i […] dekretu ministra […] z dnia 23 lipca 1999 r. […], do systemu szkolnictwa […].

Artykuł 2

System umowny

1. Z dniem 1 stycznia 2000 r. [układ zbiorowy pracowników jednostek samorządu terytorialnego] przestaje obowiązywać w stosunku do pracowników, których dotyczy niniejsze porozumienie […]; począwszy od tego dnia do pracowników tych stosuje się [układ zbiorowy pracowników szkolnictwa], w tym postanowienia dotyczące dodatkowych elementów wynagrodzenia, z wyjątkiem postanowień sprzecznych z następnymi przepisami.

[…]

Artykuł 3

Zaszeregowanie i wynagrodzenie

Pracownicy, których dotyczy art. 1 niniejszego porozumienia, zostają zaszeregowani w ramach tabeli płac na poziomie wynagrodzenia odpowiadającym kategoriom funkcyjnym systemu szkolnictwa […] w następujący sposób. Pracownicy ci zachowują […] poziom płacy równy lub bezpośrednio niższy od ich wynagrodzenia rocznego, które otrzymywali w dniu 31 grudnia 1999 r., na które składa się ich płaca i wynagrodzenie

indywidualne związane ze stażem pracy, a w stosunku do pracowników, którzy z nich korzystają – [świadczenia przewidziane w układzie zbiorowym pracowników jednostek samorządu terytorialnego]. Ewentualna różnica pomiędzy kwotą wynagrodzenia należnego na podstawie zaszeregowania oraz wynagrodzenia rocznego, które pracownicy otrzymywali w dniu 31 grudnia 1999 r., jak wskazano powyżej, jest im wypłacana indywidualnie i uwzględniana w celu osiągnięcia wyższej pozycji płacowej po zastosowaniu mechanizmu dostosowania stażu pracy [temporizzazione]. Pracownicy, do których odnosi się niniejsze porozumienie, otrzymują szczególne świadczenia dodatkowe wraz z wynagrodzeniem otrzymywanym w dniu 31 grudnia 1999 r., jeżeli jest ono wyższe od wynagrodzenia przyznanego odpowiadającej im kategorii funkcyjnej w systemie szkolnictwa. […].

[…]

Artykuł 9

Wynagrodzenie podstawowe i płaca dodatkowa

1. Z dniem 1 stycznia 2000 r. wszelkie postanowienia finansowe [układu zbiorowego pracowników szkolnictwa] stosuje się do pracowników, których dotyczy niniejsze porozumienie, zgodnie z przepisami szczególnymi przewidzianymi w tym układzie.

2. Z dniem 1 stycznia 2000 r. pracownicy, których dotyczy niniejsze porozumienie, uzyskują tymczasowo prawo do indywidualnego wynagrodzenia dodatkowego odpowiadającego kwotom brutto figurującym w tabeli […] załączonej do [układu zbiorowego pracowników szkolnictwa]. […]

[…]".

20 Przepisy te były podstawą skarg wnoszonych do sądu przez przejmowanych członków personelu pomocniczego, którzy dochodzili pełnego uznania stażu pracy w jednostkach samorządu terytorialnego. Podnosili oni w tym zakresie, że skutkiem zastosowania kryteriów przyjętych w ramach porozumienia zatwierdzonego na mocy dekretu ministra z dnia 5 kwietnia 2001 r., było – z momentem włączenia ich w szeregi państwowego personelu pomocniczego – zaszeregowanie i wynagradzanie takie jak członków tego personelu o krótszym stażu pracy. Zgodnie z ich argumentami art. 8 ustawy nr 124/99 wymaga uznania stażu pracy w jednostkach samorządu terytorialnego każdego przejmowanego członka personelu pomocniczego, z takim skutkiem, iż każdy z tych pracowników powinien otrzymywać z dniem 1 stycznia 2000 r. wynagrodzenie, które otrzymuje członek państwowego personelu pomocniczego z takim samym stażem pracy.

21 Spór ten doprowadził do wydania w 2005 r. wielu wyroków przez Corte suprema di cassazione (sąd kasacyjny), w których sąd ten co do zasady uznał zasadność przytoczonej argumentacji.

Ustawa nr 266/2005

22 Włoski ustawodawca, przyjmując poprawkę opracowaną przez włoski rząd, wprowadził w art. 1 legge n. 266/2005 disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale delle Stato (legge finanziaria 2006) [ustawy nr 266/2005 wprowadzającej przepisy dotyczące ustanowienia rocznego i wieloletniego budżetu państwa (ustawa budżetowa z 2006 r.)] z dnia 23 grudnia 2005 r. (dodatek zwyczajny do GURI nr 302 z dnia 29 grudnia 2005 r., zwanej dalej „ustawą nr 266/2005"), ust. 218, który stanowi, co następuje:

„Wykładni art. 8 ust. 2 [ustawy nr 124/99] należy dokonywać w taki sposób, że członkowie personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego włączeni w szeregi kadr państwowego personelu pomocniczego uzyskują odpowiadające im

kategorie funkcyjne i profile zawodowe pracowników państwowych na podstawie ogólnego uposażenia pieniężnego, które otrzymywali w momencie przejęcia, wraz z przyznaniem pozycji płacowej w kwocie równiej lub bezpośrednio niższej od rocznego wynagrodzenia, które otrzymywali w dniu 31 grudnia 1999 r., składającego się z płacy, indywidualnego dodatku z tytułu stażu pracy oraz ewentualnie innych świadczeń, jeżeli mają do nich prawo na podstawie [układu zbiorowego pracowników jednostek samorządu terytorialnego], obowiązującego w dniu ich włączenia do administracji państwowej. Ewentualna różnica pomiędzy kwotą wynagrodzenia należnego na podstawie zaszeregowania oraz wynagrodzenia rocznego, które pracownicy otrzymywali w dniu 31 grudnia 1999 r. […], jest im wypłacana indywidualnie i uwzględniana w celu osiągnięcia wyższej pozycji płacowej po zastosowaniu mechanizmu dostosowania stażu pracy [temporizzazione]. Z zastrzeżeniem wykonania orzeczeń sądowych wydanych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy".

23 Wiele sądów zwróciło się do Corte costituzionale (sądu konstytucyjnego) w przedmiocie zgodności art. 1 ust. 218 ustawy nr 266/2005 z włoską konstytucją, a w szczególności z zasadą niezawisłości władzy sądowej, gdyż zasada ta oznacza zakaz dokonywania przez prawodawcę jednolitej wykładni prawa, która zastrzeżona jest dla Corte suprema di cassazione (najwyższego sądu kasacyjnego).

24 W wyroku z dnia 18 czerwca 2007 r., jak również w późniejszych postanowieniach, Corte costituzionale orzekł, że art. 1 ust. 218 ustawy nr 266/2005 nie narusza podnoszonych podstawowych zasad prawa. Sąd ten uznał w szczególności, że przepis ten nie stanowi nowego przepisu w stosunku do art. 8 ust. 2 ustawy nr 124/99 oraz że ułatwia on włączenie personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego w szeregi pracowników państwowych, gdyż personel ten znajdował się w sytuacji różniącej się od sytuacji personelu, który w chwili przejęcia był już zaszeregowany w ramach państwowej tabeli płac.

25 W 2008 r. Corte suprema di cassazione zwrócił się ponownie do Corte costituzionale w kwestii dotyczącej zgodności z konstytucją ustawy nr 266/2005 w świetle zasady skutecznej ochrony sądowej wyrażonej w art. 6 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zawartej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC").

26 W wyroku z dnia 16 listopada 2009 r. Corte costituzionale orzekł, że art. 1 ust. 218 ustawy nr 266/2005 nie narusza rzeczonej zasady. Sąd ten uznał, że przepis ten jest przykładem analizy – jednej z możliwych – art. 8 ust. 2 ustawy nr 124/99 i że nie powoduje on zatem niekorzystnej zmiany w zakresie nabytego prawa.

27 W latach 2008–2009 członkowie personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego, którzy podlegali przejęciu w ramach Ministero, wnieśli do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka trzy skargi, w których zarzucali Republice Włoskiej naruszenie – w wyniku przyjęcia art. 1 ust. 218 ustawy nr 266/2005 – art. 6 EKPC i art. 1 protokołu dodatkowego do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W wyroku z dnia 7 czerwca 2011 r. rzeczone skargi zostały uwzględnione (Europejski Trybunał Praw Człowieka, wyrok w sprawie Agrati i in. przeciwko Włochom).

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

28 I. Scattolon, zatrudniona przez gminę Scorzè od dnia 16 maja 1980 r. w charakterze woźnej w szkołach publicznych, świadczyła do dnia 31 grudnia 1999 r. pracę jako członek personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego.

29 Z dniem 1 stycznia 2000 r., na mocy art. 8 ustawy nr 124/99, została ona włączona w szeregi państwowego personelu pomocniczego.

30 Na podstawie dekretu ministra z dnia 5 kwietnia 2001 r. I. Scattolon została zaszeregowana w ramach tabeli płac państwowego personelu pomocniczego na szczeblu, który odpowiadał 9-letniemu stażowi pracy.

31 Z uwagi na fakt, że nie uwzględniono jej niemalże dwudziestoletniego stażu pracy w gminie Scorzè i ponieważ uznała ona, że jej wynagrodzenie uległo istotnemu obniżeniu, I. Scattolon w dniu 27 kwietnia 2005 r. wniosła do Tribunale di Venezia skargę w celu uznania całkowitego wspomnianego stażu pracy i w konsekwencji zaszeregowania jej w tabeli płac członków państwowego personelu pomocniczego na pozycji odpowiadającej stażowi pracy od 15 do 20 lat.

32 W następstwie uchwalenia art. 1 ust. 218 ustawy nr 266/2005 Tribunale di Venezia zawiesił postępowanie i zwrócił się do Corte costituzionale z zagadnieniem prawnym dotyczącym zgodności tego przepisu w szczególności z zasadami pewności prawa i skutecznej ochrony sądowej. Corte suprema di cassazione, postanowieniem z dnia 9 czerwca 2008 r., odwołując się do wyroku, który wydał w dniu 18 czerwca 2007 r., orzekł, że rzeczony art. 1 ust. 218 nie narusza powołanych ogólnych zasad prawa.

33 W tych okolicznościach Tribunale di Venezia postanowił zawiesić postępowanie i przedłożyć Trybunałowi następujące pytania prejudycjalne:

„1) Czy wykładni [dyrektywy 77/187] lub [dyrektywy 2001/23] bądź wszelkich innych znajdujących zastosowanie przepisów Unii należy dokonywać w ten sposób, że mają one zastosowanie w przypadku przejęcia przez państwo pracowników jednostek samorządu terytorialnego (gmin i prowincji) świadczących usługi

pomocnicze, takie jak sprzątanie i konserwacja budynków szkół publicznych, gdy przejęcie to spowodowało nie tylko następstwo w zakresie działalności i stosunków [pracy] z wszystkimi zatrudnionymi pracownikami (woźnymi), lecz również następstwo w zakresie umów na realizację zamówień publicznych, zawartych z prywatnymi przedsiębiorstwami w celu zapewnienia tych usług?

2) Czy wykładni pojęcia ciągłości stosunku pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 akapit pierwszy [dyrektywy 77/187] (ujętej wraz z [dyrektywą 98/50] w dyrektywie [2001/23]) należy dokonywać w ten sposób, że wartość świadczeń pieniężnych wypłacanych przez przejmującego związana ze stażem pracy winna uwzględniać wszystkie lata przepracowane przez przejmowanych pracowników, w tym okres zatrudnienia przez zbywającego?

3) Czy wykładni art. 3 [dyrektywy 77/187] lub [dyrektyw 98/50] i [2001/23] należy dokonywać w ten sposób, że prawa pracowników przejmowanych przez przejmującego obejmują również uprawnienia nabyte przez nich w czasie zatrudnienia przez zbywającego, takie jak staż pracy, jeżeli mocą układu zbiorowego obowiązującego podmiot przejmujący wiążą się z tym uprawnienia o charakterze pieniężnym?

4) Czy wykładni ogólnych zasad obowiązującego prawa [Unii], takich jak zasada pewności prawa, zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań, zasada »równości broni« stron postępowania, zasada skutecznej ochrony sądowej, prawo do niezawisłego sądu oraz, bardziej ogólnie, prawo do rzetelnego procesu, zagwarantowane w art. 6 [TUE] w związku z art. 6 [EKPC] i art. 46, 47, art. 52 ust. 3 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej przyjętej w Nicei dnia 7 grudnia 2000 r., włączonej do traktatu lizbońskiego, należy dokonywać w ten sposób, iż ustanowienie przez [Republikę Włoską] po istotnym upływie czasu (pięć lat) przepisu formułującego wykładnię autentyczną, odmienną od brzmienia interpretowanego przepisu i sprzeczną z utrwaloną wykładnią organu, do którego należy zapewnienie jednolitej wykładni prawa – przepisu prawa, który ponadto ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sporów, których [sama Republika Włoska] jest stroną – jest z nimi sprzeczne?".

Postępowanie przed Trybunałem

34 W piśmie z dnia 9 czerwca 2011 r., skarżąca przed sądem krajowym z uwagi na ww. wyrok w sprawie Agrati i in. przeciwko Włochom wniosła o otwarcie procedury ustnej na nowo.

35 W związku z tym należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału może on z urzędu, na wniosek rzecznika generalnego lub na wniosek stron, zarządzić otwarcie procedury ustnej na nowo, stosownie do art. 61 regulaminu postępowania, jeżeli uzna, że sprawa nie została dostatecznie wyjaśniona lub że podstawą rozstrzygnięcia będzie argument, który nie był przedmiotem dyskusji stron (zob. w szczególności wyroki: z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie C-210/03 Swedish Match, Zb.Orz. s. I-11893, pkt 25; z dnia 26 czerwca 2008 r. w sprawie C-284/06 Burda, Zb.Orz. s. I-4571, pkt 37; z dnia 17 marca 2011 r. w sprawie C-221/09 AJD Tuna, Zb.Orz. s. I-1655, pkt 36).

36 W niniejszej sprawie Trybunał uważa, że dysponuje wszelkimi danymi niezbędnymi do rozstrzygnięcia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i że wniosek ten nie będzie analizowany na podstawie argumentu, który nie był przedmiotem toczonej przed nim dyskusji.

37 W rezultacie wniosek skarżącej przed sądem krajowym dotyczący przeprowadzenia nowej rozpraw jak również wysunięty posiłkowo wniosek o umożliwienie złożenia uzupełniających uwag na piśmie nie mogą zostać uwzględnione.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

38 W pierwszym pytaniu prejudycjalnym sąd krajowy dąży zasadniczo do ustalenia, czy przejęcie przez organ publiczny państwa członkowskiego personelu zatrudnionego przez inny organ publiczny, który to personel świadczy na rzecz szkół usługi pomocnicze, stanowi „przejęcie przedsiębiorstwa" w rozumieniu przepisów prawa Unii dotyczących ochrony praw pracowniczych.

39 Ponieważ na wskazane przepisy mogą powołać się wyłącznie osoby, które w danym państwie członkowskim podlegają ochronie jako pracownicy na mocy krajowego ustawodawstwa z zakresu prawa pracy (zob. w szczególności wyroki: z dnia 10 grudnia 1998 r. w sprawach połączonych C-173/96 i C-247/96 Hidalgo i in., Rec. s. I-8237, pkt 24; a także z dnia 14 września 2000 r. w sprawie C-343/98 Collino i Chiappero, Rec. s. I-6659, pkt 36), należy na wstępie zauważyć, że zgodnie z ustaleniami poczynionymi przez sąd krajowy i niekwestionowanymi przez rząd włoski personel pomocniczy zatrudniony we włoskich szkołach publicznych jest objęty taką ochroną. Wynika z tego, że skarżąca przed sądem krajowym może powołać się na przepisy Unii dotyczące ochrony praw pracowniczych, jeżeli spełnione są przesłanki zastosowania szczegółowo wymienione w tych przepisach.

40 Na wstępie należy również stwierdzić, że przejęcie wskazanego personelu nastąpiło w dniu 1 stycznia 2000 r., a zatem przed upływem terminu wyznaczonego państwom członkowskim na dokonanie transpozycji dyrektywy 98/50 i przed przyjęciem dyrektywy 2001/23. Wynika z tego, że pytanie przedłożone przez sąd krajowy powinno być zbadane w świetle dyrektywy 77/187 w jej pierwotnym brzmieniu (zob. analogicznie wyroki: z dnia 20 listopada 2003 r. w sprawie C-340/01 Abler i in., Rec. s. I-14023, pkt 5; a także z dnia 9 marca 2006 r. w sprawie C-499/04 Werhof, Zb.Orz. s. I-2397, pkt 15, 16).

41 Zgodnie z art. 1 ust. 1 dyrektyw 77/187 we wskazanym brzmieniu ma ona zastosowanie do „przejęcia przedsiębiorstw, zakładów lub części zakładów przez inne przedsiębiorstwo w wyniku umownego przeniesienia własności lub łączenia". Należy zatem sprawdzić, czy przejęcie przez organ publiczny państwa członkowskiego personelu zatrudnionego przez inny organ publiczny, który wykonuje czynności takie jak te przedstawione w postępowaniu przed sądem krajowym, spełnia ogół przesłanek wymienionych w tym przepisie.

W przedmiocie występowania „przedsiębiorstwa" w rozumieniu dyrektywy 77/187

42 Pojęcie „przedsiębiorstwo" w rozumieniu art. 1 ust. 1 dyrektywy 77/187 obejmuje każdą jednostkę gospodarczą zorganizowaną w sposób stały, niezależnie od jej formy prawnej i sposobu finansowania. Taką jednostkę stanowi każde połączenie osób i składników pozwalające na prowadzenie działalności gospodarczej, które realizuje określony cel oraz jest dostatecznie zorganizowane i niezależne (wyroki: z dnia 10 grudnia 1998 r. w sprawach połączonych C-127/96, C-229/96 i C-74/97 Hernández Vidal i in., Rec. s. I-8179, pkt 26, 27; z dnia 26 września 2000 r. w sprawie C-175/99 Mayeur, Rec. s. I-7755, pkt 32; a także ww. wyrok w sprawie Abler i in., pkt 30; zob. również w odniesieniu do art. 1 ust. 1 dyrektywy 2001/23 wyroki: z dnia 13 września 2007 r. w sprawie C-458/05 Jouini i in., Zb.Orz. s. I-7301, pkt 31; a także z dnia 29 lipca 2010 r. w sprawie C-151/09 UGT-FSP, Zb.Orz. s. I-7591, pkt 26).

43 Pojęcie „działalność gospodarcza" zawarte w przypomnianej definicji obejmuje każdą działalność polegającą na oferowaniu towarów lub usług na danym rynku (wyroki: z dnia 25 października 2001 r. w sprawie C-475/99 Ambulanz Glöckner, Rec. s. I-8089, pkt 19; z dnia 24 października 2002 r. w sprawie C-82/01 P Aéroports de Paris przeciwko Komisji, Rec. s. I-9297, pkt 79; a także z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie C-222/04 Cassa di Risparmio di Firenze i in., Zb.Orz. s. I-289, pkt 108).

44 Charakteru gospodarczego nie ma zasadniczo działalność stanowiąca wykonywanie prerogatyw władzy publicznej (zob. w szczególności wyrok z dnia 1 lipca 2008 r. w sprawie C-49/07 MOTOE, Zb.Orz. s. I-4863, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo, a także w odniesieniu do dyrektywy 77/187 wyrok z dnia 15 października 1996 r. w sprawie C-298/94 Henke, Rec. s. I-4989, pkt 17). Za działalność gospodarczą zostało natomiast uznane świadczenie usług, które jakkolwiek nie obejmują wykonywania prerogatyw władzy publicznej, są zapewniane w interesie publicznym i bez celu zarobkowego oraz znajdują się w stosunku konkurencji z usługami oferowanymi przez podmioty działające w celu zarobkowym (zob. w związku z tym wyrok z dnia 23 kwietnia 1991 r. w sprawie C-41/90 Höfner i Elser, Rec. s. I-1979, pkt 22; ww. wyroki: w sprawie Aéroports de Paris przeciwko Komisji, pkt 82; a także w sprawie Cassa di Risparmio di Firenze i in., pkt 122, 123).

45 W niniejszym przypadku, jak wynika z art. 8 ustawy nr 124/99, grupa pracowników będąca przedmiotem przejęcia przez państwo jest złożona z personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego zatrudnionego w szkołach publicznych. Z akt sprawy wynika również, że czynności wykonywane przez ten personel obejmowały usługi pomocnicze, które są niezbędne, aby szkoły mogły w optymalnych warunkach realizować powierzone im zadanie kształcenia. Do usług tych należy w szczególności sprzątanie i konserwacja pomieszczeń oraz czynności z zakresu pomocy administracyjnej.

46 Ponadto jak wynika z przedstawionych przez sąd krajowy okoliczności faktycznych oraz art. 9 dekretu ministra z dnia 23 lipca 1999 r., rzeczone usługi są w niektórych przypadkach powierzane prywatnym podmiotom gospodarczym w drodze ich zlecania. Nie ulega zresztą wątpliwości, że usługi te nie stanowią wykonywania prerogatyw władzy publicznej.

47 Wydaje się zatem, że czynności wykonywane przez pracowników podlegających przejęciu, którego dotyczy postępowanie przed sądem krajowym, mają charakter gospodarczy w rozumieniu wspomnianego wyżej orzecznictwa i realizują określony cel obejmujący zapewnienie szkołom zaplecza technicznego i administracyjnego. Ponadto nie ulega wątpliwości, że personel pomocniczy został pomyślany jako zorganizowana grupa pracowników.

48 Należy ponadto sprawdzić, w świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 42 niniejszego wyroku i uwag na piśmie rządu włoskiego, po pierwsze, czy uznanie danego personelu za „przedsiębiorstwo" może być zakwestionowane z uwagi na brak składników majątkowych, po drugie, czy ta grupa pracowników jest wystarczająco niezależna, aby uznać ją za jednostkę gospodarczą, a zatem przedsiębiorstwo, oraz po trzecie, czy fakt, że wskazani pracownicy stanowią część administracji publicznej ma jakiekolwiek znaczenie.

49 Jeśli chodzi w pierwszej kolejności o brak składników majątkowych, Trybunał wielokrotnie uznał, że w niektórych sektorach działalność opiera się głównie na sile roboczej. W tej sytuacji zorganizowana grupa pracowników może mimo braku znacznych materialnych czy niematerialnych składników majątkowych stanowić jednostkę gospodarczą w rozumieniu dyrektywy 77/187 (zob. w szczególności w odniesieniu do usług porządkowych ww. wyroki: w sprawie Hernández Vidal i in., pkt 27; a także w sprawie Hidalgo i in., pkt 26; zob. również w odniesieniu do dyrektywy 2001/23 wyrok z dnia 20 stycznia 2011 r. w sprawie C-463/09 CLECE, Zb.Orz. s. I-95, pkt 39).

50 Orzecznictwo to znajduje zastosowanie do sytuacji będącej przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, gdyż żadna z czynności wykonywanych przez grupę danych pracowników nie wymaga, jak się wydaje, dostępności znacznych składników majątkowych. Nie można zatem wykluczyć uznania grupy pracowników za jednostkę gospodarczą z uwagi na fakt, że jednostka ta nie obejmuje oprócz tego personelu materialnych czy niematerialnych składników majątkowych.

51 Co się tyczy w drugiej kolejności kwestii, czy grupa pracowników, taka jak będąca przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, jest wystarczająco niezależna, należy przypomnieć, że w kontekście przepisów Unii dotyczących ochrony praw pracowniczych pojęcie niezależności odnosi się do uprawnień przyznanych przełożonym tej grupy pracowników do organizowania w sposób względnie swobodny i niezależny pracy w obrębie wspomnianej grupy, w szczególności uprawnień do wydawania zarządzeń i poleceń, przydzielania zadań podporządkowanym pracownikom tej grupy, bez bezpośredniej ingerencji ze strony innych struktur organizacyjnych pracodawcy

(zob. w tym względzie ww. wyrok w sprawie UGT-FSP, pkt 42, 43). Jeżeli w sposób oczywisty istnienie wystarczająco niezależnej jednostki gospodarczej nie jest podważone z uwagi na fakt, że pracodawca powierza rzeczonej grupie pracowników szczególne obowiązki i wywiera zatem duży wpływ na wykonywane przez nią czynności, konieczne jest jednak, aby grupa ta posiadała pewną swobodę w organizowaniu i wykonywaniu swych zadań (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Hidalgo i in., pkt 27).

52 W niniejszej sprawie, z zastrzeżeniem konieczności dokonania kontroli przez sąd krajowy, wydaje się, że personel pomocniczy jednostek samorządu terytorialnego zatrudniony w szkołach stanowi w obrębie administracji tego samorządu terytorialnego jednostkę, która w sposób względnie swobodny i niezależny może organizować i wykonywać powierzone jej zadania, w szczególności w drodze poleceń wydawanych przez członków wskazanego personelu pomocniczego sprawujących funkcje koordynacyjne i kierownicze.

53 W trzeciej i ostatniej kolejności w odniesieniu do faktu, że przejęty personel i wykonywane przez niego czynności wchodzą w zakres administracji publicznej, należy przypomnieć, że sama ta okoliczność nie może spowodować wyłączenia tej jednostki z zakresu stosowania dyrektywy 77/187 (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Collino i Chiappero, pkt 33, 35). Przeciwny wniosek byłby sprzeczny z orzecznictwem przywołanym w pkt 42 niniejszego wyroku, zgodnie z którym każde dostatecznie zorganizowane i niezależne połączenie osób i składników pozwalających na prowadzenie działalności gospodarczej, które realizuje określony cel, stanowi „przedsiębiorstwo" w rozumieniu art. 1 ust. 1 dyrektywy 77/187, niezależnie od jego formy prawnej i sposobu finansowania.

54 O ile prawdą jest, że – jak podkreślił rząd włoski – Trybunał wykluczył z zakresu stosowania dyrektywy 77/187 „reorganizację struktur administracji publicznej" i „przeniesienie funkcji administracyjnych między organami administracji publicznej", który to wyjątek został następnie ustanowiony w art. 1 ust. 1 tej dyrektywy w brzmieniu

nadanym dyrektywą 98/50, a także w art. 1 ust. 1 dyrektywy 2001/23, niemniej jednak – jak zauważył już Trybunał i jak przypomniał rzecznik generalny w pkt 46–51 przedstawionej przez niego opinii – zakres tych wyrażeń jest ograniczony do przypadków, w których przejęcie dotyczy działalności stanowiącej wykonywanie prerogatyw władzy publicznej (ww. wyrok Hollino sprawie, pkt 31, 32 i przywołane tam orzecznictwo).

55 Bez wątpienia z akt sprawy wynika, że przejęcie przez Ministero personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego wpisane jest w ramy reorganizacji administracji publicznej we Włoszech. Jednakże Trybunał wcale nie orzekł, że każde przejęcie związane lub dokonane w ramach reorganizacji administracji publicznej powinno być wyłączone z zakresu stosowania dyrektywy 77/187, lecz stwierdził jedynie w przywołanym przez rząd włoski orzecznictwie, że reorganizacja struktur administracji publicznej i przeniesienie funkcji administracyjnych między organami administracji publicznej nie stanowią same w sobie i jako takie przejęcia przedsiębiorstwa w rozumieniu wskazanej dyrektywy (zob. ww. wyroki: w sprawie Henke, pkt 14; w sprawie Collino i Chiappero, pkt 31; a także w sprawie Mayeur, pkt 33).

56 Trybunał uznał w szczególności, że utworzenie związku międzygminnego i przejęcie przez niego niektórych uprawnień gmin, które go tworzą, stanowią reorganizację w ramach wykonywania władzy publicznej i nie mogą zatem być objęte zakresem dyrektywy 77/187 (zob. ww. wyrok w sprawie Henke, pkt 16, 17), orzekając jednocześnie w innych przypadkach, że przejęcie personelu wykonującego działalność o charakterze gospodarczym w ramach administracji publicznej jest objęte zakresem tej dyrektywy (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Hidalgo i in., pkt 24; a także w sprawie Collino i Chiappero, pkt 32).

57 Nie ma powodów uzasadniających zastosowanie tego orzecznictwa w ten sposób, że pracownicy sektora publicznego, podlegający ochronie jako pracownicy na mocy prawa krajowego i będący przedmiotem przejęcia przez nowego pracodawcę w ramach

administracji publicznej nie mogą korzystać z ochrony ustanowionej dyrektywą 77/187 wyłącznie dlatego, że przejęcie to dokonane jest w ramach reorganizacji rzeczonej administracji.

58 Należy zauważyć w tym względzie, że przyjmując taką wykładnię, każde przejęcie dokonane względem takich pracowników mogłoby zostać wyłączone przez dany organ publiczny z zakresu stosowania dyrektywy 77/187, powołując się wyłącznie na fakt, że przejęcie jest częścią reorganizacji personelu. Liczne kategorie pracowników wykonujących działalność o charakterze gospodarczym w rozumieniu orzecznictwa Trybunału mogłyby zostać w ten sposób pozbawione ochrony przewidzianej w tej dyrektywie. Taki skutek trudno byłoby pogodzić zarówno z treścią jej art. 2, zgodnie z którym zbywającym i przejmującym może być każda osoba fizyczna lub prawna będąca pracodawcą, jak i z koniecznością interpretowania wyjątków od stosowania wskazanej dyrektywy w sposób zawężający, uwzględniając założony w niej cel, jakim jest ochrona socjalna (zob. w odniesieniu do dyrektywy 2001/23 wyrok z dnia 11 czerwca 2009 r. w sprawie C-561/07 Komisja przeciwko Włochom, Zb.Orz. s. I-4959, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).

59 Należy wreszcie podkreślić, że zastosowanie zasad wyrażonych w dyrektywie 77/187, w sytuacjach takich jak będąca przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, nie narusza uprawnień państw członkowskich do przeprowadzania racjonalnej reorganizacji ich administracji publicznej. Stosowanie tej dyrektywy ma jedynie zapobiegać, aby podlegający przejęciu pracownicy znaleźli się, wyłącznie z powodu przejęcia, w sytuacji mniej korzystnej niż sytuacja, w której znajdowali się przed dokonaniem przejęcia. Jak orzekł zatem wielokrotnie Trybunał i jak wynika ponadto z art. 4 dyrektywy 77/187, dyrektywa ta nie pozbawia państw członkowskich możliwości, aby dopuściły one zmianę stosunków pracy przez pracodawców na niekorzyść pracownika, w szczególności jeśli chodzi o ochronę przed zwolnieniem i zasady wynagrodzenia. Wskazana dyrektywa zakazuje jedynie, aby takie zmiany następowały przy okazji i z powodu przejęcia (zob. podobnie w szczególności wyroki: z dnia 10 lutego 1988 r. w sprawie 324/86 Foreningen af Arbejdsledere i Danmark, zwany „wyrokiem w sprawie Daddy's Dance Hall", Rec. s. 739, pkt 17; z dnia 12 listopada 1992 r. w sprawie C-209/91 Watson Rask i Christensen, Rec. s. I-5755, pkt 28; a także ww. wyrok w sprawie Collino i Chiappero, pkt 52).

W przedmiocie zaistnienia „przejęcia" „w wyniku umownego przeniesienia własności lub łączenia" w rozumieniu dyrektywy 77/187

60 W celu określenia, czy ma miejsce „przejęcie" w rozumieniu art. 1 ust. 1 dyrektywy 77/187 decydującym kryterium jest ustalenie, czy dana jednostka zachowuje swą tożsamość po przejęciu jej przez nowego pracodawcę (zob. w szczególności wyrok z dnia 18 marca 1986 r. w sprawie 24/85 Spijkers, Rec. s. 1119, pkt 11, 12; a także ww. wyrok w sprawie UGT-FSP, pkt 22).

61 Jeżeli jednostka ta funkcjonuje bez znacznych składników majątkowych, zachowanie jej tożsamości po przejęciu, któremu podlega, nie może być uzależnione od przeniesienia własności tych składników (ww. wyroki: w sprawie Hernández Vidal i in., pkt 31; w sprawie Hidalgo i in., pkt 31; a także w sprawie UGT-FSP, pkt 28).

62 W takiej sytuacji, której, jak stwierdzone zostało w pkt 50 niniejszego wyroku, dotyczy spór przed sądem krajowym, omawiana grupa pracowników zachowuje swoją tożsamość, jeżeli nowy pracodawca będzie kontynuował dotychczasową działalność i przejmie zasadniczą część, w znaczeniu liczebności i kompetencji, wskazanych pracowników (zob. ww. wyroki: w sprawie Hernández Vidal i in., pkt 32; a także w sprawie UGT-FSP, pkt 29).

63 Co się tyczy wyrażenia „w wyniku umownego przeniesienia własności lub łączenia" zawartego również w art. 1 ust. 1 dyrektywy 77/187, należy przypomnieć, że z uwagi zarówno na rozbieżności między wersjami językowymi tej dyrektywy, jak i różnice między przepisami krajowymi dotyczącymi pojęć, do których odnoszą się one, Trybunał nadał temu pojęciu na tyle szerokie znaczenie, aby odpowiadało ono celowi tej dyrektywy, jakim jest ochrona pracowników w przypadku zmiany pracodawcy (wyroki: z dnia 19 maja 1992 r. w sprawie C-29/91 Redmond Stichting, Rec. s. I-3189, pkt 10, 11; z dnia 7 marca 1996 r. w sprawach połączonych C-171/94 i C-172/94 Merckx i Neuhuys, Rec. s. I-1253, pkt 28; a także ww. wyrok w sprawie Jouini i in., pkt 24). Trybunał orzekł zatem, iż okoliczność, że przejęcie wynika z jednostronnych decyzji

władz publicznych, a nie z uzgodnionej woli, nie wyłącza stosowania wspomnianej dyrektywy (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Redmond Stichting, pkts 15–17; w sprawie Collino i Chiappero, pkt 34; a także w sprawie UGT-FSP, pkt 25).

64 Nie kwestionując orzecznictwa przypomnianego w pkt 60–63 niniejszego wyroku ani faktu, że podstawą przejęcia będącego przedmiotem postępowania przed sądem krajowym jest ustawa nr 124/99 i że jest ono zatem wynikiem jednostronnej decyzji władz publicznych, rząd włoski zauważa, że w niniejszym przypadku przejęcie danego personelu przez państwo włoskie miało charakter wyłącznie fakultatywny, gdyż członkowie tego personelu mogli podjąć decyzję o pozostaniu w ramach zatrudniających ich jednostek samorządu terytorialnego. W tej sytuacji nie doszło do przejęcia w rozumieniu dyrektywy 77/187.

65 Ta uwaga rządu włoskiego opiera się jednak na przesłance faktycznej, której zaprzecza zarówno postanowienie odsyłające, jak i sama ustawa nr 124/99. W szczególności z art. 8 ust. 2 tej ustawy wynika, że możliwość utrzymania zatrudnienia przez pierwotnego prawodawcę mieli wyłącznie ci członkowie personelu pomocniczego, których kwalifikacje i profile nie znajdowały odpowiednika u przejmującego. Wynika z tego przepisu jak i treści innych postanowień rzeczonego art. 8, że zatrudniony w szkołach personel pomocniczy jednostek samorządu terytorialnego podlegał w całości i co do zasady przejęciu.

66 W świetle ogółu powyższych uwag na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że przejęcie przez organ publiczny państwa członkowskiego personelu zatrudnionego przez inny organ publiczny, który to personel świadczy na rzecz szkół usługi pomocnicze obejmujące w szczególności czynności z zakresu konserwacji pomieszczeń i pomocy administracyjnej, stanowi przejęcie przedsiębiorstwa objęte zakresem stosowania dyrektywy 77/187, jeżeli rzeczony personel tworzy zorganizowaną grupę pracowników, podlegających ochronie jako pracownicy na mocy prawa krajowego tego państwa członkowskiego.

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

67 W pytaniu drugim i trzecim, które należy rozważyć łącznie, sąd krajowy zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 3 dyrektywy 77/187 należy interpretować w ten sposób, że w celu obliczenia wynagrodzenia pracowników podlegających przejęciu w rozumieniu tej dyrektywy przejmujący powinien uwzględnić staż pracy uzyskany przez tych pracowników u zbywającego.

68 W tym względzie należy uprzednio zbadać, czy w sytuacji będącej przedmiotem postępowania przed sądem krajowym istotny jest ww. wyrok w sprawie Collino i Chiappero, w którym Trybunał orzekał w kwestii uznania stażu pracy w przypadku przejęcia przedsiębiorstwa i na który powoływały się zarówno skarżąca w postępowaniu przed sądem krajowym, jak i rząd włoski w uwagach przedstawionych przez nich na piśmie Trybunałowi.

69 We wskazanym wyroku stwierdzono, że o ile staż pracy nabyty u zbywającego nie stanowi sam w sobie uprawnienia przejmowanych pracowników, na które mogliby się oni powoływać wobec przejmującego, o tyle stosownie do okoliczności służy on określeniu niektórych uprawnień pracowników o charakterze pieniężnym i są to te prawa, które winny podlegać ochronie przez przejmującego w takim samym zakresie jak przez zbywającego (zob. ww. wyrok w sprawie Collino i Chiappero, pkt 50).

70 Przypominając jednocześnie, że przejmujący może w sytuacji innej niż przejęcie przedsiębiorstwa i w zakresie, w jakim umożliwia mu to prawo krajowe, zmienić warunki wynagrodzenia na niekorzyść pracowników, Trybunał orzekł, że art. 3 ust. 1 dyrektywy 77/187 należy interpretować w ten sposób, że dla obliczenia uprawnień o charakterze pieniężnym przejmujący jest zobowiązany uwzględnić łączą liczbę lat, w których przejmowani pracownicy świadczyli pracę, w zakresie w jakim zobowiązanie to wynika ze stosunku pracy wiążącego tych pracowników ze zbywającym i jest zgodnie z zasadami ustalonymi w ramach tego stosunku (ww. wyrok w sprawie Collino i Chiappero, pkt 51, 52).

71 Tymczasem w sporze pomiędzy I. Scattolon a Ministero nie ulega wątpliwości, że prawa i obowiązki personelu podlegającego przejęciu i zbywającego były określone w układzie zbiorowym, jakim jest układ zbiorowy pracowników jednostek samorządu terytorialnego, który od dnia 1 stycznia 2000 r., czyli od dnia przejęcia, został zastąpiony układem zbiorowym obowiązującym przejmującego, jakim jest układ zbiorowy pracowników szkolnictwa. W tej sytuacji w przeciwieństwie do przypadku będącego podstawą wydania ww. wyroku w sprawie Collino i Chiappero, wykładnia dyrektywy 77/187, o dokonanie której zwrócono się, nie może dotyczyć wyłącznie art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, ale powinna również uwzględniać, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 75 swojej opinii, ust. 2 tego artykułu, gdyż dotyczy on w szczególności sytuacji, w której stosowanie układu zbiorowego obowiązującego zbywającego zostaje zastąpione stosowaniem układu zbiorowego obowiązującego przejmującego.

72 W rozumieniu akapitu pierwszego wskazanego art. 3 ust. 2 przejmujący w dalszym ciągu przestrzega warunków pracy uzgodnionych w układach zbiorowych, w takim samym zakresie, w jakim wiązały zbywającego, do momentu rozwiązania lub wygaśnięcia układów zbiorowych lub do czasu wejścia w życie lub zastosowania innych układów zbiorowych. Akapit drugi tego przepisu dodaje, że państwa członkowskie mogą ograniczyć okres przestrzegania uzgodnionych warunków pracy, z zastrzeżeniem, że nie będzie on trwał krócej niż jeden rok.

73 Jak zatem stwierdził już Trybunał, zasada ustanowiona w art. 3 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 77/187 nie może pozbawić akapitu pierwszego tego ustępu samej jego istoty. Ten drugi akapit nie zabrania zatem, aby warunki pracy uzgodnione w układzie zbiorowym obowiązującym danych pracowników przed przejęciem przestały obowiązywać przed upływem roku od przejęcia czy nawet bezpośrednio w dniu dokonania przejęcia, jeżeli zachodzi jedna z sytuacji, o których mowa w akapicie pierwszym tego ustępu, do których należą rozwiązanie lub wygaśnięcie tego układu zbiorowego lub wejście w życie lub zastosowanie innego układu zbiorowego (zob. wyrok z dnia 9 marca 2006 r. w sprawie C-499/04 Werhof, Zb.Orz. s. I-2397, pkt 30; a także w odniesieniu do art. 3 ust. 3 dyrektywy 2001/23 wyrok z dnia 27 listopada 2008 r. w sprawie C-396/07 Juuri, Zb.Orz. s. I-8883, pkt 34).

74 W rezultacie zasada przewidziana w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy dyrektywy 77/187, zgodnie z którą „przejmujący w dalszym ciągu przestrzega warunków pracy uzgodnionych w układach zbiorowych, w takim samym zakresie w jakim wiązały zbywającego, do momentu […] zastosowania innych układów zbiorowych", powinna być rozumiana w ten sposób, że przejmujący może stosować od dnia przejęcia warunki pracy uzgodnione w obowiązującym go układzie zbiorowym, także te dotyczące wynagrodzenia.

75 Jeżeli z powyższych uwag wynika, że dyrektywa 77/187 pozostawia zakres uznania umożliwiający przejmującemu i pozostałym stronom umowy zmianę płacowego zaszeregowania przejmowanych pracowników w taki sposób, aby było ono dostosowane odpowiednio do okoliczności danego przejęcia, to niemniej jednak zastosowane w tym zakresie zasady powinny być zgodne z celem rzeczonej dyrektywy. Jak orzekał wielokrotnie Trybunał, cel ten polega zasadniczo na zapobieżeniu pogorszeniu sytuacji pracowników, których dotyczy przejęcie, z samego tylko powodu przejęcia (wyrok z dnia 26 maja 2005 r. w sprawie C-478/03 Celtec, Zb.Orz. s. I-4389, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo; a także w odniesieniu do dyrektywy 2001/23 postanowienie z dnia 15 września 2010 r. w sprawie C-386/09 Briot, pkt 26).

76 Wprowadzenie możliwości zastąpienia z natychmiastowym skutkiem warunków przysługujących przejmowanym pracownikom na mocy układu zbiorowego obowiązującego zbywającego warunkami uzgodnionymi w układzie zbiorowym obowiązującym przejmującego nie może mieć na celu ani nie może prowadzić do narzucenia tymże pracownikom ogólnie mniej korzystnych warunków niż te mające zastosowanie przed przejęciem. W przeciwnym razie realizacja celu założonego w dyrektywie 77/187 mogłaby z łatwością zostać zakłócona we wszystkich sektorach, w których obowiązuje układ zbiorowy, co naruszałoby skuteczność wskazanej dyrektywy.

77 Natomiast nie można skutecznie powoływać się na dyrektywę 77/187 w celu uzyskania poprawy warunków wynagrodzenia lub innych warunków pracy przy okazji przejęcia przedsiębiorstwa. Ponadto jak zauważył rzecznik generalny w pkt 94 swojej

opinii, wskazana dyrektywa nie sprzeciwia się występowaniu pewnych różnic płacowych między przejmowanymi pracownikami a pracownikami już zatrudnionymi przez przejmującego w chwili przejęcia. O ile inne instrumenty i zasady prawa mogą okazać się istotne dla zbadania legalności takich różnic, sama dyrektywa 77/187 ma wyłącznie zapobiegać, aby pracownicy z uwagi wyłącznie na przejęcie przez innego pracodawcę znaleźli się w niekorzystnej sytuacji w porównaniu z sytuacją, w której znajdowali się poprzednio.

78 W niniejszym przypadku nie ulega wątpliwości, że akty wykonawcze względem art. 8 ust. 2 ustawy nr 124/99 określiły zasady przejęcia personelu pomocniczego jednostek samorządu terytorialnego przez struktury Ministero w taki sposób, że układ zbiorowy obowiązujący Ministero, czyli układ zbiorowy pracowników szkolnictwa, jest stosowany względem przejmowanych pracowników od dnia przejęcia, przy czym nie uzyskali oni pozycji w siatce płac odpowiadającej stażowi pracy nabytemu u zbywającego.

79 Fakt, że Ministero zamiast uznać ten staż w pełni i jako taki, obliczyło dla każdego przejmowanego pracownika „fikcyjny" staż pracy, był determinujący przy określaniu warunków wynagrodzenia stosowanych następnie wobec przejętych pracowników. Zgodnie bowiem z układem zbiorowym pracowników szkolnictwa zaszeregowanie i wzrost płac zależą w dużym stopniu od stażu pracy obliczonego i uznanego przez Ministero.

80 Nie ulega również wątpliwości, że wykonywane przed przejęciem obowiązki w szkołach publicznych przez personel pomocniczy jednostek samorządu terytorialnego były podobne a nawet identyczne jak obowiązki wykonywane przez personel pomocniczy zatrudniony przez Ministero. W rezultacie staż nabyty u zbywającego przez członka przenoszonego personelu mógł zostać uznany za równorzędny ze stażem uzyskanym przez członka personelu pomocniczego posiadającego taki sam profil i zatrudnionego przed przejęciem przez Ministero.

81 W takiej sytuacji, w której możliwe jest uniknięcie – poprzez przynajmniej częściowe uznanie stażu pracy przejmowanych pracowników – istotnego obniżenia ich wynagrodzenia w stosunku do sytuacji bezpośrednio poprzedzającej przejęcie, sprzeczne z celem dyrektywy 77/187 – który został przypomniany i określony w pkt 75–77 niniejszego wyroku – jest pominięcie wskazanego stażu pracy w zakresie koniecznym do przybliżonego zachowania poziomu wynagrodzenia otrzymywanego przez rzeczonych pracowników w strukturach zbywającego (zob. podobnie wyrok z dnia 11 listopada 2004 r. w sprawie C-425/02 Delahaye, Zb.Orz. s. I-10823, pkt 34).

82 Do sądu krajowego należy sprawdzenie, czy w ramach przejęcia wynagrodzenie skarżącej w postępowaniu przed tym sądem zostało w taki sposób obniżone. W tym celu sąd ten powinien zbadać w szczególności argument Ministero, zgodnie z którym wyliczenie określone w pkt 79 niniejszego wyroku może gwarantować, iż zainteresowany personel pomocniczy wyłącznie z powodu przejęcia nie znajduje się w ogólnie niekorzystnej sytuacji w stosunku do sytuacji tego personelu bezpośrednio poprzedzającej przejęcie.

83 Wobec powyższego na pytania drugie i trzecie należy odpowiedzieć, że jeżeli przejęcie w rozumieniu dyrektywy 77/187 prowadzi do natychmiastowego zastosowania do przejmowanych pracowników układu zbiorowego obowiązującego przejmującego, a warunki wynagrodzenia przewidziane w tym układzie są w szczególności związane ze stażem pracy, art. 3 tej dyrektywy sprzeciwia się, aby wynagrodzenie przejmowanych pracowników w stosunku do ich sytuacji bezpośrednio poprzedzającej przejęcie zostało znacząco obniżone z uwagi na fakt, że staż pracy nabyty przez nich u zbywającego, odpowiadający stażowi pracy uzyskanemu przez pracowników przejmującego, nie został uwzględniony przy ich początkowym zaszeregowaniu w strukturach tego ostatniego. Sąd krajowy powinien zbadać, czy w ramach przejęcia, którego dotyczy postępowanie przed tym sądem, doszło do takiego obniżenia wynagrodzenia.

W przedmiocie pytania czwartego

84 Uwzględniając odpowiedź udzieloną na pytania drugie i trzecie, nie jest konieczne badanie, czy rozważane przepisy krajowe, tak jak zostały zastosowane względem skarżącej przed sądem krajowym, naruszają zasady wymienione przez ten sąd w pytaniu czwartym. W rezultacie nie jest konieczne udzielanie odpowiedzi na to ostatnie pytanie.

W przedmiocie kosztów

85 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) Przejęcie przez organ publiczny państwa członkowskiego personelu zatrudnionego przez inny organ publiczny, który to personel świadczy na rzecz szkół usługi pomocnicze obejmujące w szczególności czynności z zakresu konserwacji pomieszczeń i pomocy administracyjnej, stanowi przejęcie przedsiębiorstwa objęte zakresem stosowania dyrektywy Rady 77/187/EWG z dnia 14 lutego 1977 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ochrony praw pracowniczych w przypadku przejęcia przedsiębiorstw, zakładów lub części zakładów, jeżeli rzeczony personel

tworzy zorganizowaną grupę pracowników, podlegających ochronie jako pracownicy na mocy prawa krajowego tego państwa członkowskiego.

2) Jeżeli przejęcie w rozumieniu dyrektywy 77/187 prowadzi do natychmiastowego zastosowania do przejmowanych pracowników układu zbiorowego obowiązującego przejmującego, a warunki wynagrodzenia przewidziane w tym układzie są w szczególności związane ze stażem pracy, art. 3 tej dyrektywy sprzeciwia się, aby wynagrodzenie przejmowanych pracowników w stosunku do ich sytuacji bezpośrednio poprzedzającej przejęcie zostało znacząco obniżone z uwagi na fakt, że staż pracy nabyty przez nich u zbywającego, odpowiadający stażowi pracy uzyskanemu przez pracowników przejmującego, nie został uwzględniony przy ich początkowym zaszeregowaniu w strukturach tego ostatniego. Sąd krajowy powinien zbadać, czy w ramach przejęcia, którego dotyczy postępowanie przed tym sądem, doszło do takiego obniżenia wynagrodzenia.

Podpisy